

ข้อเสนอเชิงนโยบาย
แนวทางการฟื้นฟู
การใช้ประโยชน์หาดทราย
และการอนุรักษ์

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
และประชาชน

โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ
กรณีใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Man Hunter

คำนิยาม

หาดทรายเป็นรอยต่อระหว่างแผ่นดินกับทะเลที่ธรรมชาติสร้างขึ้นอย่างสมดุลระหว่างสองสถานะแตกต่างกัน คือ แผ่นดินและผืนน้ำ ทรายมีความยืดหยุ่นเคลื่อนไหวได้ตามแรงพัดพาของคลื่น ขณะเดียวกันก็มีความหนักแน่นเมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน **หาดทรายจึงทำหน้าที่เป็นกำแพงกันคลื่นตามธรรมชาติที่ช่วยป้องกันชายฝั่งให้ปลอดภัยในฤดูมรสุมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด** การทำหน้าที่ของหาดทรายตามวัฏจักรของธรรมชาติทำให้ชายฝั่งสมดุลอยู่ได้มายาวนาน

นอกจากทำหน้าที่ปกป้องแผ่นดินแล้ว หาดทรายยังมีความสำคัญต่อระบบนิเวศ ให้คุณค่าต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมากมาย การสูญเสียหาดทรายจึงเสมือนการสูญเสียทรัพยากรล้ำค่าอันเป็นมรดกจากธรรมชาติที่ตกทอดมายาวนาน สังคมจึงควรได้ช่วยกันสงวนรักษาไว้

การพังทลายของหาดทรายและชายฝั่งของประเทศไทย ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นปัญหาในชั้นวิกฤติและถูก

กล่าวถึงในเวทีต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีความตระหนักและพยายามจัดการเหี่ยววายแก่ไขอย่างต่อเนื่อง แต่การสูญเสียหาทรายยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอเชิงนโยบาย “แนวทางการฟื้นฟู การใช้ประโยชน์หาทราย และการอนุรักษ์” โดยคณะนักวิจัยโครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ : กรณีใช้ประโยชน์หาทรายและการอนุรักษ์ ภายใต้การสนับสนุนจาก นสธ.ฉบับนี้ เป็นบทสรุปแนวทางการจัดการปัญหาการพังทลายของหาทราย และชายฝั่งที่มีการพิจารณามิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือได้เสนอมาตรการภายใต้แนวทางที่ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตตามธรรมชาติของหาทราย ดังนั้นจึงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรได้รับไว้พิจารณา เพื่อให้ทิศทางการแก้ปัญหาการพังทลายของหาทรายและชายฝั่งมีแนวปฏิบัติที่เป็นเอกภาพและบูรณาการจากทุกส่วนของภาครัฐ รวมถึงภาคประชาชน โดยมีเป้าหมายการสงวนรักษาและใช้ประโยชน์หาทรายอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ จึงเป็นข้อสรุปที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกภาคส่วนควรนำไปประกอบในการตัดสินใจโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่ประชาชนควรได้ศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อการดูแลมรดกธรรมชาตินี้ให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

นายนพพล ศรีสุข

อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

คำนิยม

ผมขอขอบคุณคณะผู้จัดทำหนังสือ *ข้อเสนอเชิงนโยบาย : แนวทางการฟื้นฟู การใช้ประโยชน์หาดทราย และการอนุรักษ์* ที่ให้เกียรติผมเขียนคำนิยมหนังสือเล่มนี้ นับเป็นเล่มที่ 3 ของ **โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ: กรณีใช้ประโยชน์หาดทราย และการอนุรักษ์** ที่ผมได้รับเกียรติให้เขียนคำนิยม เริ่มจากเรื่อง *หาดทราย ... มรดกทางธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น* ตามด้วยเรื่อง *หาดทราย... คุณค่า...ชีวิตที่ถูกลิ้ม* จนถึงเล่มนี้

ผมชื่นชมการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะของทีมงานในโครงการฯ ที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟู การใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์หาดทราย ของประเทศไทย ขยายเครือข่ายออกไป ผมหวังว่าต่อไปจะขยายความร่วมมือเป็นเครือข่ายออกไปนอกภาคใต้ หรือออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

ผมชื่นชมการทำงานสาธารณะด้วยยุทธศาสตร์สามเหลี่ยม
เขี่ยอนุภูเขา ที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี เสนอไว้ และเครือข่ายเฝ้าระวัง
รักษาชายหาดนำมาใช้อย่างจริงจัง คือใช้ยุทธศาสตร์ทาง**ปัญญา**
(การสร้างความรู้) ร่วมกับยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน**สังคม** และยุทธศาสตร์
ขับเคลื่อน**นโยบาย** หนังสือข้อเสนอเชิงนโยบาย: แนวทางการฟื้นฟู
การใช้ประโยชน์หาดทราย และการอนุรักษ์ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง
ของการขับเคลื่อนนโยบาย

นโยบายที่สำคัญที่สุด เป็นเรื่องใหญ่ในระดับกระบวนทัศน์
(paradigm) คือต้องไม่ใช่กระบวนทัศน์**สู้กับธรรมชาติ** แต่ใช้แนวทาง
อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ดังกล่าวถึงในหนังสือฉบับนี้อย่างชัดเจน

เมื่อเน้นแนวทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ก็ต้องทำความเข้าใจ
ธรรมชาติ ซึ่งก็คือการทำงานวิจัยเพื่อใช้ยุทธศาสตร์ทางปัญญานั้นเอง
เรื่องนี้หากมองผิวเผิน ใช้สามัญสำนึก จะเป็นความเข้าใจผิด และเกิด
การดำเนินการผิดๆ เช่นการสร้างโครงสร้างแข็งแรงใหญ่โตที่ชายหาด
เพื่อกันคลื่น ดักทราย ทำให้เกิดผลเสียหายร้ายแรงตามมาดังแสดง
ในหนังสือ 2 เล่มแรกแล้ว

และเมื่อผสานเข้ากับความต้องการให้มีการก่อสร้าง เพื่อจะได้
ชักผลประโยชน์เข้าตนและพวกพ้อง (การฉ้อราษฎร์บังหลวง) การ
ดำเนินการผิดๆ ก็ยิ่งด่าซัดขึ้น มีตัวอย่างเชิงประจักษ์ให้เห็นได้โดยทั่วไป

หลักการที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง สำหรับใช้เป็นหลักคิด ในการดำเนินนโยบายดูแลหาดทรายชายทะเล คือ**หาดทรายเป็นระบบที่เสมือนมีชีวิต** มีการแก้ไขเยียวยาตนเองได้ โดยปัจจัยเกี่ยวข้องที่ซับซ้อน มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เกิดจากกระบวนการซ้ำแล้วซ้ำเล่าทุกวัน หมุนเวียนตามฤดูกาล เกี่ยวข้องกับคลื่น ลม เม็ดทราย ผน น้ำทะเล สิ่งมีชีวิตบนและในพื้นทราย สันดอน เนินทราย และความลาดชันของพื้นที่ และที่สำคัญที่สุด เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นในบางกรณี “การไม่ทำอะไร” หรือ “การรอ” อาจเป็นมาตรการที่ดีที่สุด หลังจากหาดทรายถูกคลื่นซัดหายไปในฤดูมรสุมบางปี

ในความเห็นของผม ข้อเสนอในหนังสือเล่มเล็กนี้ ที่เป็นรูปธรรมและสำคัญที่สุดคือ **การกำหนดแนวถอยร่น** ที่ชายหาด (หน้า 28) หากพื้นที่ใดสามารถทำได้อย่างเป็นระบบ ออกเป็นกฎหมาย และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง น่าจะเป็นพื้นฐานสู่มาตรการอื่นๆ อย่างเป็นผล ผมมีข้อเสนอต่อทีมวิจัยว่า น่าจะหาพื้นที่ตัวอย่างความสำเร็จ (Success Story) ของแต่ละมาตรการที่เสนอ และนำมาแสดงให้เห็นว่าเกิดผลดีต่อความสมบูรณ์ และความมีประโยชน์ยั่งยืนของหาดทราย รวมทั้งประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไรรวมทั้งจัดทำเป็นงานวิจัยกรณีศึกษา เพื่อให้เข้าใจความซับซ้อนในการดำเนินการ **ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์หาดทราย** ผมเชื่อว่าในผลการวิจัยกรณีศึกษานี้ จะมีความรู้

ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่มีอยู่ในผู้เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จในกรณีศึกษานั้น สำหรับนำมาเสนอต่อประชาคมของชุมชนที่อยู่บริเวณชายหาด ผมจึงมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้รับแจ้งจากหัวหน้าโครงการวิจัยว่า

“ดิฉันและเพื่อนๆ กำลังทำการศึกษาเรื่อง นโยบายสาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์หาดทรายอย่างยั่งยืน โดยความสนับสนุนของ นสธ. เป็นกรณีวิเคราะห์นโยบาย มุ่งศึกษาเปรียบเทียบทางเลือกเชิงนโยบายในการจัดการปัญหาการกัดเซาะหาดทรายในพื้นที่ศึกษา โดยการประเมินประสิทธิภาพ (ต้นทุนและประโยชน์ทางเศรษฐศาสตร์) ความเป็นธรรม ข้อจำกัดทางกฎหมาย และการยอมรับของประชาชนของแต่ละทางเลือก ซึ่งคาดว่าจะเสร็จปลายปีหน้า”

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในหนังสือเล่มนี้มีความชัดเจนอยู่แล้วในตัว โดยเสนอทั้งมาตรการหลักและมาตรการเสริม รวมทั้งเสนอวิธีจำแนกมาตรการตามพื้นที่ และตามความเร่งด่วนของปัญหา

จากการไต่ร่ตรง ผมคิดว่านอกจาก **ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์** หาดทรายยังต้องการการปกป้องด้วย ในกรณีมีการรุกล้ำหรือดำเนินการต่อหาดทรายอย่างผิดกฎหมายหรือผิดหลักการ ผมได้แนวคิดนี้จากการเข้าไปศึกษาเว็บไซต์ของเครือข่ายเฝ้าระวัง

รักษาชายหาด (Beach Watch Network) ที่ลงคำตัดสินคดีศาล
ปกครองสงขลา วันที่ 29 กรกฎาคม 2554 กรณีชาวบ้านสะกอม
อ.จะนะ จ.สงขลา ฟ้องกรมเจ้าท่าสร้างเขื่อนริมทะเลทำลายหาดทราย
และชายฝั่ง เป็นกรณีตัวอย่างที่เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐทำผิดกฎหมาย
ประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลได้ ผมเดาว่าคณะผู้จัดทำหนังสือคงต้องการ
ปรองดองกับภาคราชการ จึงไม่หยิบยกกรณีนี้มาเขียนไว้ในหนังสือ
ผมจึงนำมาเสนอไว้ต่อภาคประชาสังคม

ผมขอแสดงความขอบคุณแทนสังคมไทย ต่อคณะผู้จัดทำ
หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่ที่ได้ทำงานด้านวิชาการ และด้านการสื่อสาร
สังคมเพื่อการฟื้นฟูใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ หาดทรายอย่างต่อเนื่อง
และมั่นคงในการรักษาประโยชน์สาธารณะ ขอทุกท่านที่เกี่ยวข้อง
จงประสบความสำเร็จในชีวิตตลอดไป จากการบำเพ็ญกุศล
กรรมนี้

วิจารณ์ พานิช

31 ธันวาคม 2555

บทนำ	11
1. แนวทางการแก้ปัญหาการพังทลายของหาดทราย	
การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	19
1.1 การแก้ปัญหา และการฟื้นฟู	21
1.2 การจำแนกพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการจัดการ	22
1.3 ความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา	23
2. มาตรการหลัก: การแก้ปัญหา ฟื้นฟู และปกป้อง	
พื้นที่หาดทราย	24
2.1 พื้นที่ชายฝั่งทะเล	25
2.2 พื้นที่ปากแม่น้ำ	33
3. มาตรการหลัก: การกำหนดพื้นที่พิเศษ	38
4. มาตรการเสริม	40
บทส่งท้าย	44

ขาดทราบเป็นระบบที่เสมือนมีชีวิต
มีการแก้ไขขงวขาตนเองได้ โดยปัจจุขงเก็ขงวข้องที่ซับซ้อน
มองไม่เห็นด้วงตาเปล่า
แต่เกิดจากกระบวนการซ้ำแล้วซ้ำเล่าทุกวัน
นมนเว็ขงนตามฤดูกาล

หาดทรายชายฝั่งทะเลของไทยที่มีความยาวรวม 1,354 กิโลเมตร¹ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 ของชายฝั่งทะเลทั้งหมด ทำหน้าที่ปกป้องแผ่นดินให้มีเสถียรภาพมายาวนาน หาดทรายเป็นระบบนิเวศที่สรรพชีวิตพึ่งพิงอาศัยอย่างหลากหลาย รวมถึงชุมชนตลอดแนวชายฝั่งของไทย หากพิจารณาการใช้ประโยชน์เฉพาะด้านการท่องเที่ยว พบว่าหาดทรายของไทยได้คะแนนนิยมสูงสุดจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน (มาเลเซีย กัมพูชา เมียนมาร์ และสิงคโปร์)² และพบว่ามูลค่าการท่องเที่ยวทางทะเลของไทยสูงถึง 2 แสนล้านบาทต่อปี คิดเป็น 50% ของมูลค่าการท่องเที่ยวทั้งประเทศ³

¹ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554

² มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2554

³ คำนวณข้อมูลจากรายงานของ เฟดิมศักดิ์ จารยะพันธ์, 2550

ปัญหาการพังทลายของหาดทรายบริเวณชายฝั่งของไทยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษนี้ ด้วยสาเหตุหลักคือการแทรกแซงสมดุลระบบของธรรมชาติทำให้กลไกการเคลื่อนที่ของตะกอนทรายชายฝั่งไม่สามารถเป็นไปตามวัฏจักร จากรายงานการสำรวจในปี 2553-2554 กล่าวได้ว่าพื้นที่หาดทรายฝั่งอ่าวไทยภาคใต้ตอนล่างสูญเสียไปแล้วกว่าร้อยละ 50⁴ และมีการใช้งบประมาณเพื่อการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่เดียวกันนี้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ที่ปรากฏในเอกสารงบประมาณ ไม่รวมงบประมาณภัยพิบัติหรืองบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) คิดเป็นเงินรวมทั้งสิ้น 3,084 ล้านบาท⁵ (ณ มูลค่าปัจจุบันปี 2554) ซึ่งผลลัพธ์จากการแก้ปัญหาไม่ได้มีผลให้การกัดเซาะบรรเทาลง แต่ความเสียหายกลับทวีความรุนแรงขึ้นและทำให้หาดทรายเสียสมดุลอย่างรุนแรงดังที่ปรากฏทั่วไปหาดทรายของไทยในปัจจุบันจึงกำลังเผชิญกับความเสี่ยงที่ใกล้หมดโอกาสที่จะฟื้นฟูกลับคืน

ข้อเสนอเชิงนโยบาย “แนวทางการฟื้นฟู การใช้ประโยชน์หาดทราย และการอนุรักษ์” ฉบับนี้ เสนอเป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร และประชาชน จัดทำขึ้นภายใต้โครงการขับเคลื่อนนโยบาย

⁴ สมปรารถนา ฤทธิ์พริ้ง, 2554

⁵ จริยภัทร บุญมา และปพิชญา แซ่ลิ่ม, 2554

สาธารณะ: กรณีใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ โดยความร่วมมือของคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ภายใต้ความสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อการพัฒนานโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ) โดยมุ่งหวังให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมถึงภาคประชาชน สามารถประยุกต์ใช้¹ได้กับทุกพื้นที่ และทุกภาคส่วนที่มีภาระหน้าที่ฟื้นฟูและการสงวนรักษาหาดทราย

แนวทางการแก้ปัญหาและฟื้นฟูหาดทรายที่นำเสนอ ณ ที่นี้ได้ให้ความสำคัญต่อการใช้ประโยชน์โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับคุณภาพของหาดทรายตามวัฏจักรของธรรมชาติ เพราะจะเป็นวิธีเดียวเท่านั้นที่มนุษย์จะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาตินี้ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่างที่มีระบบสมดุพลวัตครอบคลุมพื้นที่กว้างไกลหลายจังหวัด การรบกวน ณ จุดใดจุดหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อยาวไกล การตัดสินใจผิดพลาดเพียงจุดเล็กๆ จะส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่เสียหายทั้งระบบ ดังนั้นการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ระดับบุคคลหรือเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จึงไม่เหมาะสมการใช้ประโยชน์หาดทรายจึงจำเป็นต้องจัดการร่วมกันในรูปนโยบายสาธารณะที่จะต้องดูแลอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับระบบของธรรมชาติ

ปี 2543 การทำเขื่อนกันทรายที่ปากคลองนาทับ จ.สงขลา ทำให้เกิดการพังทลายของหาดทราย และลูกกลมไปทางเหนือ

ปี 2547 ผลกระทบของการสร้างเขื่อนกันทรายและเขื่อนกันคลื่นที่ปากคลองนาทับ ทำให้หาดทรายเสียหาย สูญสมดุลง เกิดการกัดเซาะถึงถนนนาทับ-เกาะแก้ว²

ปี 2554 หาดทรายบ้านนาทับ-เกาะแก้ว ถูกทำลายไปและมีกำแพงและหินมาแทนที่³

ที่มา: ^{1, 2, 3} เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด

การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

หาดสวนกง อ.จะนะ จ.สงขลา ปี 2556

ที่มา: เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด

สู้กับธรรมชาติ

การใช้โครงสร้างแข็งป้องกันแทนหาดทราย
บ้านบ่ออิฐ ต.เกาะแต้ว อ.เมือง จ.สงขลา ปี 2555

ที่มา: สมปรรารถนา ฤทธิ์พริ้ง

การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช ปี 2550

นันทนาการที่หาดธรรมชาติ

สู้กับธรรมชาติ

บ้านหน้าศาล อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช ปี 2553

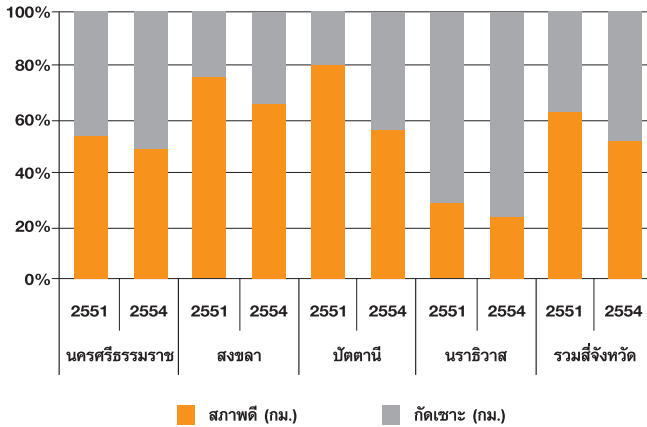

นันทนาการเมื่อหาดกลายเป็นเขื่อนหิน

ที่มา: เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด

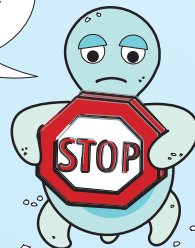
สัดส่วนพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย ภาคใต้ตอนล่างที่ถูกกัดเซาะไปแล้ว

เปรียบเทียบปี 2551-2554

ชายฝั่งอ่าวไทยภาคใต้ตอนล่างประสบกับปัญหาการกัดเซาะเสียหายไปแล้ว 37% ในปี 2551 และเพิ่มเป็น 49% ในปี 2554⁶ อัตราการกัดเซาะขยายตัวในอัตราเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และการกัดเซาะยังคงขยายตัวไป

ยุติการต่อสู้
กับธรรมชาติ

⁶ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2554

1

แนวทางการแก้ปัญหา การพังทลายของหาดทราย การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ อย่างยั่งยืน

ปัญหาการพังทลายของหาดทรายในปัจจุบันลุกลามตลอดแนวชายฝั่ง กล่าวได้ว่าส่วนใหญ่แต่ละพื้นที่อยู่ในระดับที่รุนแรงซึ่งแนวทางการจัดการนั้น จำเป็นต้องพิจารณาครอบคลุมทุกมิติ เช่น กายภาพ ชีวภาพ การใช้ประโยชน์ของมนุษย์ รวมถึงมิติด้านเวลาในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นแนวทางการแก้ไขจึงพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดหลัก 3 ประการ ดังนี้

เมื่อชายฝั่งขาดทรายมาหล่อเลี้ยง จนหาดทรายเสื่อมสมดุล ไม่ใหญ่ที่เคยยืนต้นมั่นคงบนฝั่งก็ทยอยลี้มลงทะเล (หาดชลาทัศน์ อ.เมือง จ.สงขลา ปี 2548)

ที่มา: เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด

แนวคิดในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

พิจารณา 3 องค์ประกอบหลักคือ

1.1 การแก้ปัญหา และการฟื้นฟู

หลักการ:

“ใช้แนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับกลไกตามวิถีจักรธรรมชาติของหาดทราย ยุติการแก้ปัญหาด้วยโครงสร้างแข็งรูปแบบต่างๆ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่ข้างเคียงในลักษณะลูกโซ่”

ตัวอย่างการแก้ไขที่สอดคล้องกับกลไกการเคลื่อนที่ตามธรรมชาติของทรายชายฝั่ง เช่น การถ่ายเททรายออกจากสิ่งก่อสร้างที่กีดขวางหรือกักทรายไว้ไปเติมบริเวณที่กัดเซาะโดยเลียนแบบกลไก

ผลกระทบจากเขื่อนกันทรายที่ปากคลองพังกาด อ.ปากพนัง
จ.นครศรีธรรมราช (ภาพปี 2545)
ที่มา: เครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด

ตามธรรมชาติการใช้โครงสร้างชั่วคราวเฉพาะที่ตามเวลาที่จำเป็น และสามารถรื้อถอนได้ง่ายเมื่อพ้นช่วงฤดูมรสุม เพื่อให้กลไกธรรมชาติได้ซ่อมแซมตัวเอง

คลื่นสร้างหาดในฤดูลมสงบ
หาดบ้านสวนกง อ.จะนะ จ.สงขลา ปี 2556

1.2 เกณฑ์การจำแนกพื้นที่เพื่อกำหนด มาตรการจัดการ

เพื่อกำหนดวิธีการแก้ปัญหา และการฟื้นฟูที่สอดคล้องกับ
ลักษณะเฉพาะในแต่ละพื้นที่ จึงจำแนกพื้นที่โดยพิจารณาจากลักษณะ
ทางกายภาพ การใช้ประโยชน์และความรุนแรง ดังนี้

กายภาพของพื้นที่:

แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ “พื้นที่ชายฝั่งทะเล” และ “พื้นที่
ปากแม่น้ำ”

การใช้ประโยชน์:

พิจารณาจากระดับความหนาแน่นของการอยู่อาศัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ “พื้นที่ชุมชนหนาแน่น” และ “พื้นที่ที่มีผู้อยู่อาศัยเบาบาง⁷ หรือไม่มี”

ระดับความรุนแรง:

แบ่งตามอัตราการกัดเซาะ 3 ระดับ⁸ คือ

“รุนแรงมาก” (การกัดเซาะมากกว่า 5 เมตร/ปี)

“ปานกลาง” (การกัดเซาะ 1-5 เมตร/ปี) และ

“น้อย” (การกัดเซาะน้อยกว่า 1 เมตร/ปี)

1.3 ความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา

จำแนกมาตรการตามความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ดังนี้

มาตรการระยะสั้น (เร่งด่วนมาก)

เป็นมาตรการเชิงบรรเทาชั่วคราวจากความเดือดร้อนเฉพาะหน้าในฤดูมรสุม เป็นมาตรการช่วงสั้นๆ (น้อยกว่า 1 ปี) ใช้ในสถานการณ์ที่ยังไม่สามารถกำหนดแนวทางหลักได้

มาตรการระยะยาว

เป็นมาตรการเชิงรักษาและฟื้นฟู ที่ครอบคลุมแนวปฏิบัติของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ให้สามารถใช้ประโยชน์หาดทรายได้โดยไม่กระทบต่อคุณภาพในระยะยาวของหาดทราย โดยการกำหนดทางเลือกในการฟื้นฟูทางกายภาพ การติดตามประเมินผล รวมถึงการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรหาดทรายตลอดแนวชายฝั่ง

⁷ พื้นที่ที่มีผู้อยู่อาศัยเบาบาง หมายถึง พื้นที่ชายฝั่งที่อยู่นอกเขตชุมชน

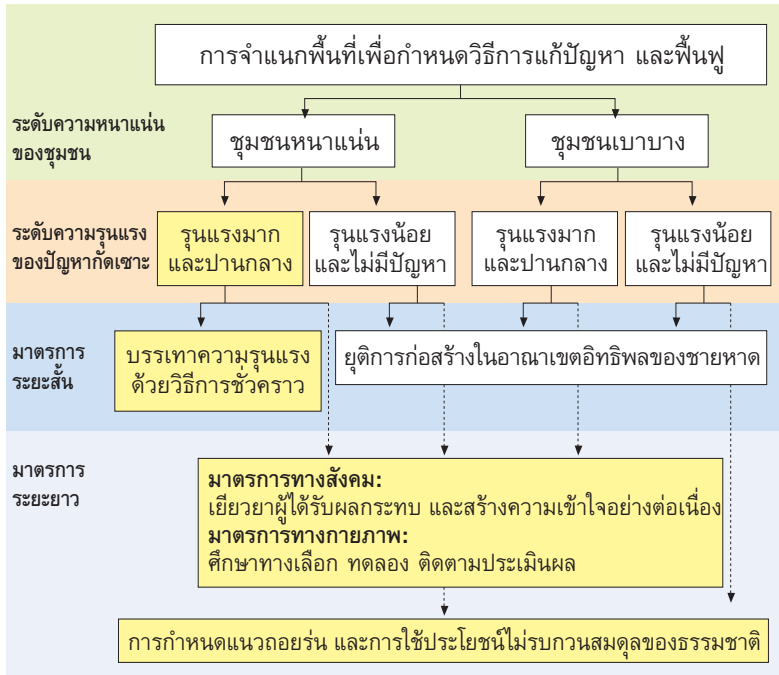
⁸ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550

2

มาตรการหลัก:
การแก้ปัญหา ฝุ่นฟู
และปกป้องพื้นที่หาดทราย

2.1 พื้นที่ชายฝั่งทะเล

การจำแนกพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการแก้ปัญหาและฟื้นฟูตามกรอบแนวคิดการแก้ปัญหาการพังทลายของหาดทรายในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1: การจำแนกพื้นที่และการระบุแนวทางการแก้ปัญหา

จากแผนภูมิที่ 1 มาตรการหลักในการแก้ปัญหาแบ่งออกเป็น 2 แนวทางคือ แนวทางสำหรับพื้นที่ที่ประสบปัญหารุนแรงอยู่ในภาวะวิกฤติ และพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้อย โดยมาตรการต่างๆ ต้องมีแผนดำเนินงานตามความเหมาะสมของช่วงเวลาดังนี้

2.1.1 การแก้ปัญหาระยะสั้น (ระยะเร่งด่วน)

1) พื้นที่ชุมชนประสบปัญหาขั้นวิกฤติ

“หมายถึงพื้นที่ที่มีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น หรือหาดทรายที่ชุมชนมีการใช้ประโยชน์สืบทอดมาถึงปัจจุบัน และเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาการกัดเซาะระดับรุนแรงมากและปานกลาง”

พื้นที่ตามสภาวะดังกล่าวนี้ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบ จะส่งผลให้การกัดเซาะลุกลามไปยังพื้นที่ข้างเคียงที่อยู่ในระบบสมดุลของหาดทรายผืนเดียวกัน ซึ่งในพื้นที่ฝั่งอ่าวไทยจะครอบคลุมหลายจังหวัด

มาตรการแก้ปัญหาและฟื้นฟูหาดทราย

ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

- บรรเทาความรุนแรงของการกัดเซาะในฤดูมรสุมด้วยวิธีการชั่วคราว โดยการใช้โครงสร้างที่รื้อถอนได้ง่าย หรือผูกฟุ้งได้เอง
- เคลื่อนย้ายโครงสร้างชั่วคราวออกเมื่อสิ้นช่วงมรสุม เพื่อให้กลไกการเยียวยาตนเองตามธรรมชาติสามารถทำงานได้เต็มที่ในช่วงคลื่นลมสงบ
- ไม่ใช้โครงสร้างแข็งในการแก้ปัญหา (เพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลามเป็นลูกโซ่) ดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ (ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ภาวะวิกฤติที่ประสบปัญหา) ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น การชดเชยค่าเสียหายจากพิบัติภัยฯ

คันดักทรายทำให้หาดทรายเสียสมดุล ส่งผลให้เกิดการกัดเซาะถึงที่อยู่อาศัยของชุมชน ที่ อ.ปากพ่อง จ.นครศรีธรรมราช, ปี 2545

2) พื้นที่ชุมชนที่ประสบปัญหาน้อย

หมายถึงพื้นที่ที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

“พื้นที่ที่มีชุมชนอาศัยอยู่เบาบาง หรือพื้นที่หาดทรายที่ถูกกัดเซาะในทุกระดับความรุนแรง ที่อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัยของชุมชน”
หรือ “พื้นที่ที่มีชุมชนอาศัยอยู่หนาแน่น แต่ประสบปัญหาการกัดเซาะน้อยกว่า 1 เมตรต่อปี”

พื้นที่ตามสภาวะดังกล่าวนี้ เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเงื่อนไขที่สามารถควบคุมปัญหาการกัดเซาะได้โดยไม่ซับซ้อนมาก แต่หากมีแนวทางที่ไม่ถูกต้อง ก็จะเป็นพื้นที่ที่ก่อปัญหากัดเซาะลุกลามไปพื้นที่ข้างเคียงได้เช่นกัน

มาตรการแก้ปัญหา และฟื้นฟูหัตถราย

ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

- ยุติการก่อสร้างที่แทรกแซงสมดุลธรรมชาติของหัตถราย เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดกับพื้นที่ข้างเคียงจากการทำลายสมดุลธรรมชาติ และเพื่อให้ธรรมชาติเยียวยาตัวเอง
- จัดให้มีการดูแล เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น การเพิ่มทรายให้แก่ชายหาด ฯ

2.1.2 มาตรการระยะยาว

เป็นมาตรการที่ใช้กับทุกพื้นที่ที่ประสบปัญหา

การแก้ปัญหา

- ศึกษาทางเลือกที่เป็นไปได้ในการฟื้นฟูโดยยึดหลักสมดุลของทราย และประเมินความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูของแต่ละทางเลือก
- ดำเนินการฟื้นฟูด้วยทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดจากผลการศึกษา
- ติดตามประเมินผลและปรับปรุงการแก้ไขระหว่างที่ธรรมชาติกำลังฟื้นตัว (ให้มีการทบทวนทางเลือกอีกครั้ง หากไม่ใช่วางแผนการศึกษา)
- สร้างความรู้ความเข้าใจต่อสาธารณะเกี่ยวกับกลไกการฟื้นฟูหัตถรายอย่างต่อเนื่อง

การคุ้มครอง

- สำรวจและศึกษาขอบเขตที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของทะเล (แนวถอยร่น หรือ setback) ตลอดแนวชายฝั่ง และแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่ทราบ
- กำหนด “แนวถอยร่น” ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ให้เป็นเขตคุ้มครอง
- กำหนดแนวปฏิบัติและแนวทางการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่อยู่ในแนวถอยร่นอย่างเหมาะสมและเป็นทางการ

การกำกับดูแล

กำหนดแนวปฏิบัติในการสงวนรักษา และใช้ประโยชน์พื้นที่ที่อยู่ในเขตแนวถอยร่นที่ไม่รบกวนกลไกตามธรรมชาติของหาดทราย ดังนี้

- ห้ามมิให้มีการก่อสร้างโครงสร้างถาวรใดๆ ในเขตแนวถอยร่น
- รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างถาวรต่างๆ ของทางการที่อยู่ในเขตแนวถอยร่น และที่มีความเสี่ยงต่อการสร้างปัญหากัดเซาะให้ลุกลามออกไป
- สิ่งปลูกสร้างถาวรต่างๆ ของประชาชนที่มีอยู่เดิมในเขตแนวถอยร่น ให้มีการรื้อถอนออกตามความสมัครใจ ส่วนผู้ที่ไม่ยินดีรื้อถอนออกไป จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเขตแนวถอยร่นอย่างเคร่งครัด

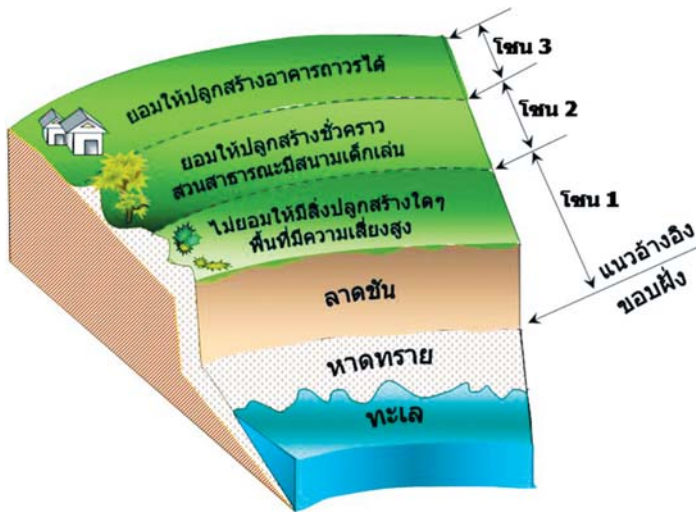
แนวถอยร่น (Setbacks)

แนวถอยร่น คือ พื้นที่กันชนระหว่างทะเลกับทรัพย์สินสมบัติที่อยู่บนแผ่นดิน เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลของการปรับตัวตามธรรมชาติของชายฝั่งทะเล (Littoral zone) เขตแนวถอยร่นจึงเป็นกุญแจสำคัญในการจัดการ การใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล

เพื่อการป้องกันบ้านเรือน สาธารณูปโภคจากปัญหาการกัดเซาะทั่วไป จึงไม่อนุญาตให้ใช้โครงสร้างถาวรในพื้นที่ถอยร่น โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นหาดทราย

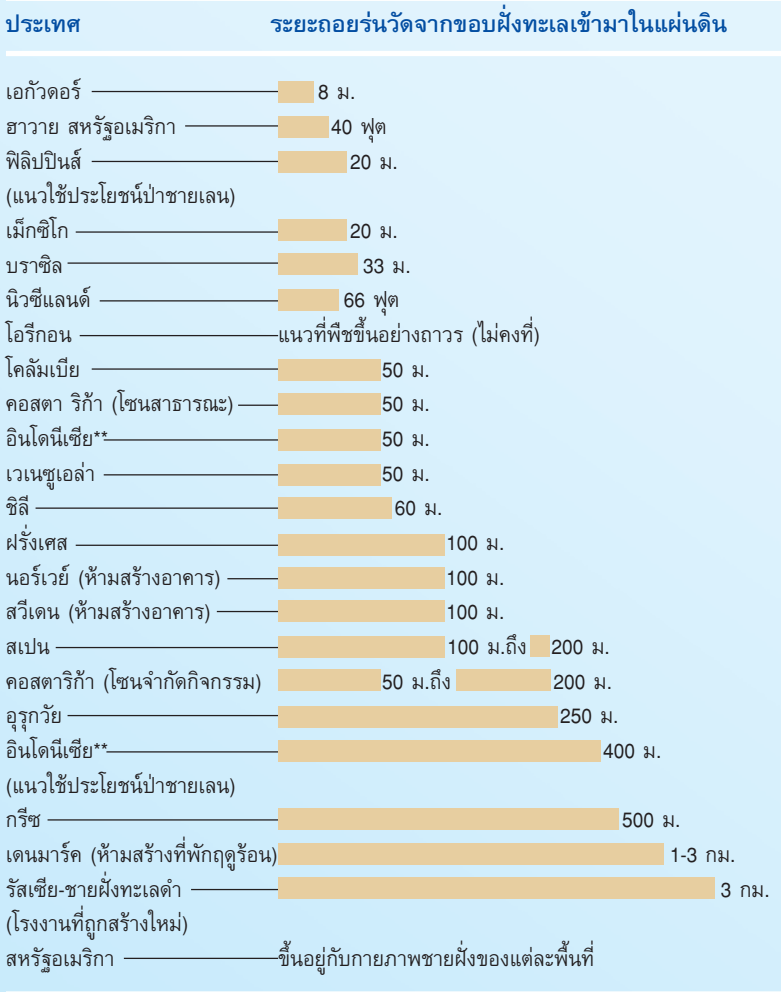
การกำหนดเขตถอยร่น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เขตถอยร่นที่กำหนดไว้ตายตัวทั้งบนแผ่นดินและทะเลชายฝั่ง
2. เขตถอยร่นที่ขึ้นอยู่กับรูปทรงลักษณะของชายฝั่ง

ที่มา: สมบูรณ์ พรพิเนตพงศ์, 2554

ตัวอย่างแสดงระยะถอยร่น เพื่อควบคุมสิ่งปลูกสร้าง บริเวณชายทะเลของประเทศต่างๆ

* นิยามของขอบฝั่งทะเลปกติแล้วจะถือเอาแนวค่าเฉลี่ยระดับน้ำขึ้นของน้ำขึ้นน้ำลง ประเทศส่วนใหญ่จะยกเว้นกิจการที่ต้องเกี่ยวข้องกับชายฝั่ง เช่น ท่าเรือสินค้า และที่จอดเรือชุมชน

** อินโดนีเซียกำหนดระยะถอยร่น 50 เมตรสำหรับการตัดไม้ และ 400 เมตร "greenbelt" สำหรับการทำการกิจการประมง

ที่มา: John R. Clark., 1996

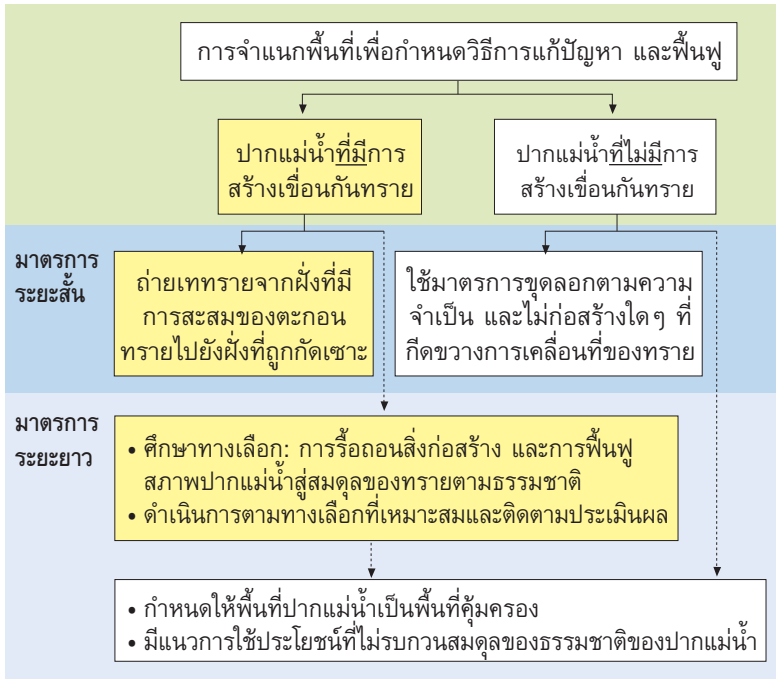
ตัวอย่างแสดงระยะถอยร่น เพื่อควบคุมสิ่งปลูกสร้าง
บริเวณชายทะเลของประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐ	ระยะ	เส้นกำหนด (เส้นอ้างอิง)
รัฐที่กำหนดระยะแบบตายตัว		
เมน (Maine)	• 75 ฟุต	ระดับน้ำสูงสุดเฉลี่ย (Seasonal mean high water)
เดลาแวร์ (Delaware)	• 100 ฟุต	10 ฟุต จากชายฝั่ง ของทะเล 7 ฟุต จากชายฝั่ง ของอ่าว
อลาบามา (Alabama)	• 120-450 ฟุต	ระดับน้ำสูงสุดเฉลี่ย
รัฐที่กำหนดระยะแบบไม่ตายตัว		
นิวยอร์ก (New York)	<ul style="list-style-type: none"> • 25 ฟุต ในเขตการกีดเซาะต่ำ (<1 ฟุตต่อปี) • 25 ฟุต + 40 เท้าของอัตรากีดเซาะต่อปี ในเขตการกีดเซาะสูง (>1 ฟุตต่อปี) 	แนวสันทราย ชายหาด
นอร์ท แคโรไลนา (North Carolina)	<ul style="list-style-type: none"> • >120 ฟุตหรือ 60 เท้าของอัตรากีดเซาะ ต่อปี (สิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่) • >60 ฟุตหรือ 30 เท้าของอัตรากีดเซาะ ต่อปี (สิ่งปลูกสร้างขนาดเล็ก) • ห่างจากชายฝั่ง 30 เท้าของอัตรากีด เซาะต่อปีบวก 105 ฟุตในพื้นที่อัตรากีด เซาะ • > 3.5 ฟุตต่อปี (สิ่งก่อสร้างทุกประเภท) 	แนวพีชน้ำ (Vegetable line)
โรด ไอร์แลนด์ (Rhode Island)	<ul style="list-style-type: none"> • 50 ฟุตในเขตการกีดเซาะต่ำ (<1 ฟุตต่อปี) • 30 เท้าของอัตรากีดเซาะต่อปี ในเขตการ กีดเซาะสูง (>2 ฟุตต่อปี) 	แนวสันทรายริมหาด/ แนวพีชน้ำ
นิวเจอร์ซีย์ (New Jersey)	• 50 เท้าของอัตรากีดเซาะต่อปี ในแต่ละพื้นที่	ระดับน้ำสูงสุดเฉลี่ย

ที่มา: COEMAP, (1998)

2.2 พื้นที่ปากแม่น้ำ

การจำแนกพื้นที่ปากแม่น้ำเพื่อระบุแนวทางการแก้ปัญหาการพังทลายของหาดทราย แสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 : การจำแนกพื้นที่เพื่อกำหนดวิธีการแก้ปัญหา และฟื้นฟู หาดทรายในพื้นที่ปากแม่น้ำ

ปากแม่น้ำเป็นพื้นที่เชื่อมต่อของระบบนิเวศน้ำจืดและน้ำเค็ม ด้วยสภาพที่เป็นน้ำกร่อยจึงมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นศูนย์รวมของสังคมของสิ่งมีชีวิตที่ซับซ้อน

พื้นที่ปากแม่น้ำเป็นเส้นทางลำเลียงตะกอนเม็ดทรายและสารอาหารจากแผ่นดินไปหล่อเลี้ยงชายฝั่ง ปากแม่น้ำจึงเป็นระบบนิเวศที่ก่อกำเนิดชีวิตมากมายซึ่งเป็นส่วนสำคัญของห่วงโซ่อาหารและเป็นแหล่งให้ทรายที่สำคัญแก่ชายหาด

ปากแม่น้ำเป็นเส้นทางสัญจรออกทะเลมาช้านานของชุมชน โดยใช้ร่องน้ำเป็นทางเข้าออก และมีการขุดลอกเป็นประจำทุกปีเพื่อเปิดให้ทางสัญจรสะดวกขึ้น ถึงแม้ว่าการขุดลอกปากแม่น้ำจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศปากแม่น้ำ แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อสมดุลของทรายตามธรรมชาติจึงสามารถเยียวยาตนเองได้ และทำให้หาดทรายไม่สูญเสียคุณภาพอย่างถาวร

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมากรมเจ้าท่าได้ก่อสร้างเขื่อนกันทรายที่ปากแม่น้ำเกือบทุกสายแทนการขุดลอกที่ทำทุกปี ส่งผลให้ทรายถูกตักไว้ทางใต้ของเขื่อน ทรายจึงไม่สามารถเคลื่อนที่ตามแนวชายฝั่งได้ตามปกติ (ซึ่งในกรณีของภาคใต้ตอนล่างมีทิศทางสุทธิไปทางเหนือ) จึงทำให้เกิดการกัดเซาะรุนแรงทางทิศเหนือของปากแม่น้ำทุกสายของชายฝั่งอ่าวไทยภาคใต้ตอนล่างและที่ผ่านมามีการใช้เขื่อนกันคลื่นเข้าแก้ปัญหาการกัดเซาะ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้การกัดเซาะลุกลามออกไปดังภาพ

การแทรกแซงระบบของธรรมชาติของปากแม่น้ำด้วยโครงสร้างแข็ง จึงเป็นจุดกำเนิดของปัญหาการกัดเซาะ และจากการแก้ปัญหาตามมาที่ไม่ถูกต้อง จึงทำให้การกัดเซาะลุกลามตามแนวชายฝั่งดังปรากฏในปัจจุบัน ดังนั้น แนวทางการจัดการปากแม่น้ำอย่างเหมาะสมจึงจำเป็นเร่งด่วน โดยมีมาตรการจัดการตามสภาพปัญหาของปากแม่น้ำดังนี้

ปากคลองนาทับ
อ.จะนะ จ.สงขลา
ปี 2538

ที่มา:
ภาพถ่ายทางอากาศ
กรมแผนที่ทหาร
ปี 2538

ปากคลองนาทับ
อ.จะนะ จ.สงขลา
ภายหลังการสร้าง
เขื่อนกันทราย
(ภาพปี 2545)

ที่มา: เครือข่าย
เฟิร์วริงรักษา
ชายหาด

1) ปากแม่น้ำที่มีการก่อสร้างเขื่อนกันทรายและคลื่น

มาตรการระยะสั้น (เร่งด่วน)

- ยุติการใช้โครงสร้างต่างๆ ในการแก้ปัญหาการกัดเซาะที่เป็นผลกระทบจากเขื่อนกันทรายปากแม่น้ำ (เพื่อป้องกันผลกระทบแบบลูกโซ่)
- บรรเทาผลกระทบ (การกัดเซาะชายฝั่ง) จากเขื่อนกันทรายปากแม่น้ำ โดยการถ่ายเททรายที่สะสมทางใต้ของเขื่อนฯ ไปยังชายหาดที่ถูกกัดเซาะ
- ชดเชยประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนกันทรายปากแม่น้ำและเขื่อนกันคลื่นที่สร้างขึ้นแล้วนั้นอย่างเป็นธรรม

มาตรการระยะยาว

- กำหนดให้พื้นที่ปากแม่น้ำเป็นพื้นที่คุ้มครอง
- กำหนดแนวการใช้ประโยชน์ที่ไม่รบกวนสมดุลของธรรมชาติของปากแม่น้ำ
- ศึกษาทางเลือกในการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างปากแม่น้ำและการฟื้นฟูสภาพปากแม่น้ำสู่สมดุลของทรายตามธรรมชาติ
- ดำเนินการฟื้นฟูปากแม่น้ำตามทางเลือกที่เหมาะสมและติดตามประเมินผล

2) พื้นที่ปากแม่น้ำที่ไม่มีเขื่อนกั้นทรายและคลื่น

มาตรการระยะสั้น

- ใช้การขุดลอกตามปกติ
- กำหนดข้อห้ามการก่อสร้างใดๆ ที่กีดขวางการเคลื่อนที่ของทราย

มาตรการระยะยาว

- กำหนดให้พื้นที่ปากแม่น้ำเป็นพื้นที่คุ้มครอง
- กำหนดแนวการใช้ประโยชน์ที่ไม่รบกวนสมดุลของธรรมชาติของปากแม่น้ำ

ถาม:

กรณีที่มีการก่อสร้างชายฝั่ง ทำให้เกิดปัญหากัดเซาะด้านเหนือของสิ่งก่อสร้าง ขณะเดียวกันก็เกิดการสะสมของตะกอนทรายทางทิศใต้ของสิ่งก่อสร้าง การงอกของทรายอันเนื่องจากการแทรกแซงที่ใดที่หนึ่งนี้ จะถือว่าเป็นประโยชน์จากการก่อสร้างหรือไม่

ตอบ:

เนื่องจากทรายที่งอกนี้เป็นทรายส่วนที่ควรจะไปหล่อเลี้ยงชายฝั่งด้านเหนือสิ่งก่อสร้าง และการงอกนี้มีชีวิตอุปสรรคของการก่อสร้าง จึงนับว่าเป็น “ลากที่มีควรได้”

3

มาตรการหลัก: การกำหนดพื้นที่พิเศษ

ในพื้นที่ที่มีความบอบบางเป็นพิเศษ เช่น ปากแม่น้ำ แหลมทราย (สันดอนจะงอย) เนินทรายชายฝั่ง⁹ ต้องกำหนดเป็นพื้นที่คุ้มครองพิเศษ โดยมีกฎหมายและมาตรการคุ้มครองเพิ่มเติมตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

แหลมตะลุมพุก ปี 2549

ที่มา: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550

⁹ ศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือ หาดทราย (2) : คุณค่าและชีวิตที่ถูกลี้ม

4

มาตรการเสริม

สาเหตุหนึ่งของปัญหาการกัดเซาะหาดทรายคือการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของภาคส่วนต่างๆ เช่น ชุมชนที่ประสบปัญหาการกัดเซาะเนื่องจากผลกระทบจากกิจกรรมที่แทรกแซงระบบของธรรมชาติ ณ ที่หนึ่ง แต่เข้าใจผิดว่าเป็นปัญหาภัยธรรมชาติ จึงมักมีการเรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่างๆ อยู่เสมอจากชุมชนและการเข้าช่วยเหลือตามข้อเรียกร้องนั้นๆ จากผู้รับผิดชอบโดยขาดการไตร่ตรองทางวิชาการอย่างเหมาะสม จึงนำมาซึ่งปัญหาการกัดเซาะลุกลามเป็นลูกโซ่ดังที่ปรากฏทั่วไป

นอกจากนี้การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมถึงการไม่ประสานงานกันทำให้หน่วยงานต่างๆ เข้าแก้ปัญหการกัดเซาะด้วยภารกิจภายใต้วัตถุประสงค์ต่างๆ กัน เช่น กรมเจ้าท่าที่มุ่งสร้างระบบขนส่งทางน้ำ กรมชลประทานที่เน้นเฉพาะการระบายน้ำออกสู่ทะเล กรมทางหลวงที่มุ่งจัดการระบบขนส่งทางบก กรมโยธาธิการและผังเมืองที่มุ่งการจัดการผังเมือง โดยทุกฝ่ายดำเนินการโดยมิได้คำนึงถึงการรुक้าแนวถอยร่นของหาดทราย ซึ่งเป็นผลจากการขาดความรู้ความเข้าใจถึงวัฏจักรตามธรรมชาติของหาดทราย รวมถึงประโยชน์โดยรวมที่สังคมได้รับจากการทำหน้าที่ตามธรรมชาติของหาดทราย ทำให้ภารกิจของหน่วยงานต่างๆ เป็นภัยต่อเสถียรภาพของหาดทราย

Man Hunter

ดังนั้น มาตรการสำคัญที่จะต้องทำควบคู่ไปกับการฟื้นฟู
หาดทรายคือการจัดการกระบวนการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
หาดทรายในทุกภาคส่วนดังนี้

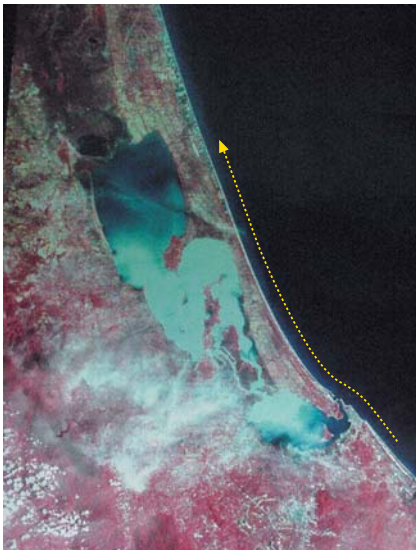
- 1) จัดกระบวนการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับหาดทรายต่อสาธารณะ รับผิดชอบโดยหน่วยงาน
ที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเป้าหมายหลักสองระดับคือ
หนึ่ง ระดับกว้าง สำหรับประชาชนทั่วไป และสอง กลุ่ม
เป้าหมายเฉพาะ โดยมุ่งเน้นผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจ
และการลดช่องว่างของความรู้ความเข้าใจระหว่างภาครัฐ

และภาคประชาชน กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น หน่วยงาน
ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับทรัพยากรหาดทราย ผู้นำชุมชน
รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่น

- 2) **จัดให้มีกระบวนการประสานหน่วยงานภาครัฐ** ที่มี
ภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรหาดทราย ให้สามารถ
ปฏิบัติภารกิจได้โดยไม่สร้างผลกระทบให้เกิดปัญหาการ
กัดเซาะหาดทราย
- 3) **กำหนดให้องค์ความรู้เกี่ยวกับหาดทรายเป็นบทเรียน
สำหรับเยาวชน** ในสถานศึกษาเช่นเดียวกับป่าชายเลน
ปะการัง และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เพื่อให้เกิดความรู้
ความเข้าใจที่ถูกต้องทั้งระบบ
- 4) **การส่งเสริมให้มีเครือข่ายอนุรักษ์หาดทราย** โดยเฉพาะ
เครือข่ายชุมชนชายฝั่งอ่าวไทยฝั่งตะวันตกที่ครอบคลุม
สมดุขของทรายทั้งระบบ และเครือข่ายที่หลากหลายรูปแบบ
ตามความเหมาะสมของพื้นที่และสถานการณ์ เพื่อส่งเสริม
ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและการมีบทบาทด้านการ
อนุรักษ์

บทส่งท้าย

หาดทรายโดยเฉพาะชายฝั่งอ่าวไทยภาคใต้ตอนล่าง เป็นระบบสมดุลงของตะกอนทรายชายฝั่งที่ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด การรบกวนที่หนึ่งจะส่งผลไปยาวไกล เป็นลักษณะพิเศษที่ไม่สามารถจะจัดการโดยพิจารณาเฉพาะจุดเฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้โดยลำพัง การตัดสินใจระดับบุคคลหรือเฉพาะท้องถิ่น หรือพิจารณาโดยไม่คำนึงถึงสมดุลงของหาดทราย จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาการกัดเซาะเป็นลูกโซ่ดังที่ปรากฏ ด้วยขอบเขตที่กว้างไกลนี้ หาดทรายจึงจำเป็นต้องมีจัดการร่วมกันในรูปแบบ

นโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะต้องดูแลอย่างเป็นระบบ โดยมีเครือข่ายชุมชนตลอดแนวชายฝั่งช่วยติดตามเฝ้าระวังและรักษา

หาดทรายชายฝั่ง จ.สงขลา เป็นระบบที่สมดุลงของทราย ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด

ที่มา: ภาพถ่ายทางอากาศ กรมแผนที่ทหาร

สาระสำคัญเกี่ยวกับหาดทราย ที่ประชาชนควรทราบ* ดังนี้

- **ธรรมชาติของหาดทราย:** การปฏิสัมพันธ์ระหว่างหาดทรายกับคลื่นลม คลื่นสร้างหาด สมดุลพลวัตระบบของชายฝั่ง สันดอน เนินทราย ป่าชายหาด ระบบนิเวศของหาดทราย และแนวปฏิบัติในการใช้พื้นที่ที่อยู่ในแนวถอยร่น (Setback)
- **สาเหตุของการกัดเซาะหาดทราย:** ความเข้าใจผิดที่เกี่ยวกับหาดทราย และแนวทางในการแก้ปัญหาการกัดเซาะหาดทรายอย่างถูกต้อง และการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและหาดทรายอย่างยั่งยืน
- **มูลค่าของหาดทราย:** มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ของหาดทราย ซึ่งครอบคลุมมูลค่าจากการใช้ประโยชน์ทางตรง การใช้ประโยชน์ทางอ้อม และมูลค่าความเป็นมรดกของชุมชน

*รายละเอียดสามารถศึกษาได้ที่

หาดทราย (1) : มรดกธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น

หาดทราย (2) : คุณค่าและชีวิตที่ถูกลิ้ม

ข้อเสนอเชิงนโยบาย
แนวทางการฟื้นฟู
การใช้ประโยชน์หาดทราย
และการอนุรักษ์

บทสรุปสำหรับผู้บริหารและประชาชน

เนื้อหาและบรรณานุกรม

โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ: กรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ผลิตและเผยแพร่

- ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่าง (สงขลา)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จำนวน 1,000 เล่ม
- แผนงานสร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อการพัฒนา
นโยบายสาธารณะที่ดี (นสอ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จำนวน 500 เล่ม
- STEP Project สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 500 เล่ม

พิมพ์ครั้งแรก เมษายน 2556

จำนวน 2,000 เล่ม

ภาพปก “หาดบ้านสวนกง” อ.จะนะ จ.สงขลา โดยเครือข่ายเฝ้าระวังรักษาชายหาด และวันชัย แซ่โล่

รูปเล่ม ฝนพรช อินทรนิवास

ดาวน์โหลด ebook [ได้ที่](#)

www.bwn.psu.ac.th www.tuhpp.org www.beachconservation.wordpress.com